

مطالعات متفاوت هنری و
تربیتی، اهمیت نقش القایی و
تربیتی تصویر را در کتاب‌های
کودکان به خوبی نشان داده‌اند.
اکنون ثابت شده است،
تصویرها فقط نباید نقش تزئینی
داشته باشند، بلکه باید مکمل
مفاهیم اصلی کتاب باشند
[حجازی، ۱۳۸۱: ۷۸].

تصویر

شماره آموزش هنر
۲۶
دوره پنجم / شماره چهار
تابستان ۱۳۸۷

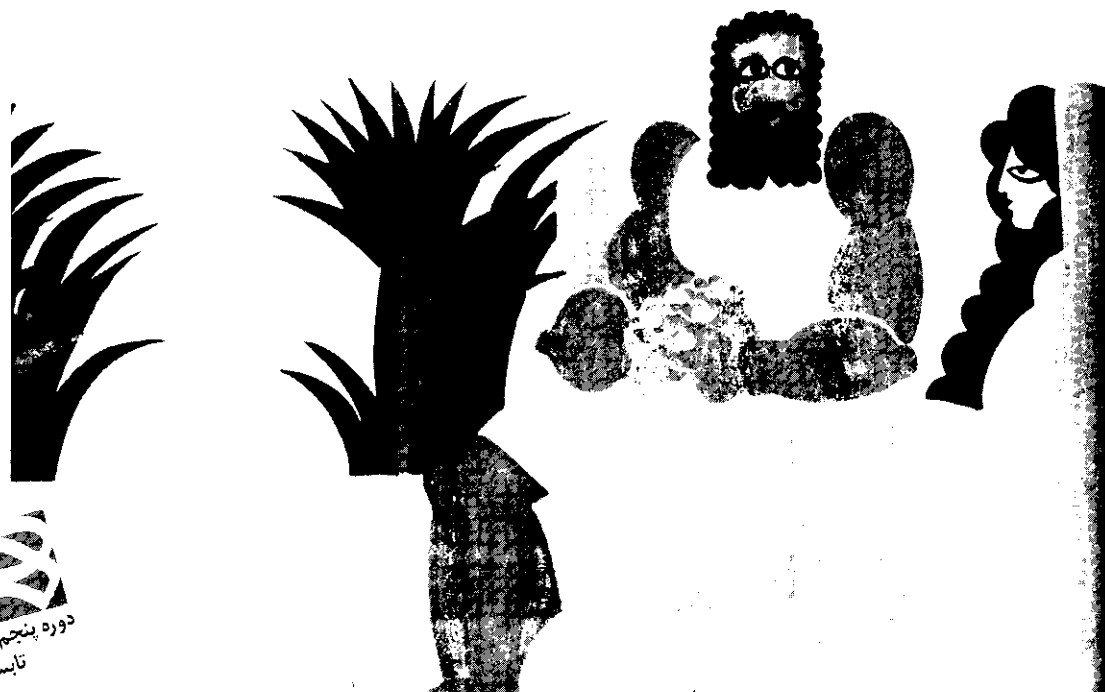
از آن فعالیت‌های جنبی کوچک گذشته، خود مرکز و محور کوشش‌های خلاقه‌ی هنرمندان زیادی شدند.

کار تصویرگری عبارت از تجسم تصویری یک موضوع برای نمایش بهتر فضای مطلب و در نهایت درک بهتر آن است [ممیز، ۱۳۶۸: ۳]. در واقع مصورسازی، هنر و فن ظریف، دقیق و مؤثری است برای بارور کردن هرچه بیشتر

تصویرگر باشد و هر هنرمندی مدعی تصویرگری هم بود. طراحان، حکاکان، نقاشان، مجسمه‌سازان و غیره، کار خود را مصور کردن و تصویرگری می‌دانستند؛ زیرا که می‌پنداشتند، اثرشان را براساس تصویرکردن موضوعی به وجود می‌آورند. اما بعدها رشد و توسعه‌ی تخصص‌ها، در این تقسیم‌بندی‌ها تغییرات فوق‌العاده‌ای را به وجود آورد و هر کدام

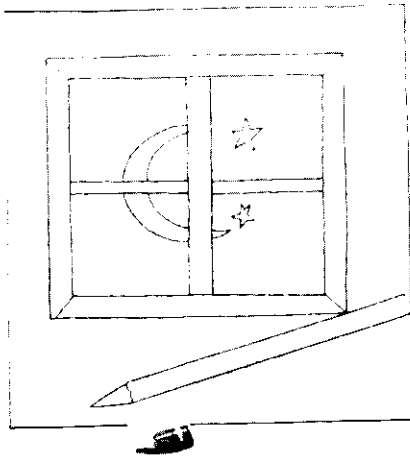
مصورسازی، رشته‌ای از تولیدات ویژه‌ی کودکان (و نوجوانان) است که با خلق، ایجاد، ابداع و ارائه‌ی مجموعه‌ای از تصویرها سروکار دارد [ابراهیمی، ۱۳۶۷: ۳۴].

در گذشته «مصور کردن» محدوده‌ی مشخصی نداشت و تخصص در آن دارای ویژگی معینی نبود. هرکس که دستی به قلم مو داشت، می‌توانست مصور یا

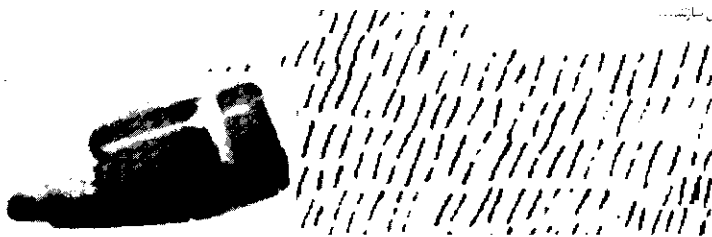

رشد آموزش هنر
 ۳۷
 دوره پنجم / شماره چهار
 تابستان ۱۳۸۷

خواستگاری رستم از رودابه
 تصویر گر: مرتضی ممیز

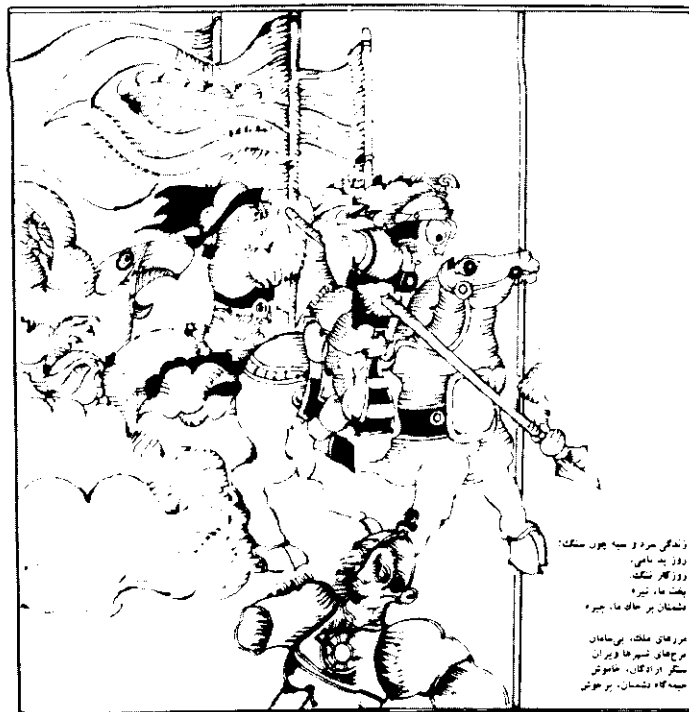
نام کتاب: داستان زندگی پر ثمر و با افتخار مداد قرمز
 اثر مشترک عباس کیا رستمی و داریوش دبایندی
 ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

درستی برداشت تصویرگر، به میزان خلوص بیان او بستگی دارد که خود متکی به عوامل گوناگونی، از جمله تجربه و مهارت و از همه مهم تر، دل سپردگی کامل به کار و شفافیت روح او متکی است. خلوص بیان، به کار حالتی «سهل» از نظر درک و پذیرش آن به وسیله بیننده، و «ممتنع» از نظر ایجاد استحکام اجرایی آن می دهد. رسیدن به خلوص، تمرینی پی گیر و موشکافانه می خواهد. باید همیشه نگاهی جست و جوگر داشت و دائم همه ی دریافت ها را محک زد و هر محکی را با محکی دیگر اندازه زد [ممیز، ۱۳۶۸: ۵].

«آسان است و کم و بیش درست که بگوییم: مشخصات تصویر، عبارت است از عینیت یافته ی مجموعه ی اهداف مصورسازی، و خلاص! هم چنین می توانیم به شکلی منطقی بگوییم:

ارزش توانایی تصویرگر، در انتقال برداشت های حسی درست و هنرمندانه اش از موضوع است. میزان

زندگی سرد و صیه چون سگدا:
 روز بی نامی
 روز که شکست
 بخشد ما را تیر
 دشمنان بر حال ما، بیره
 بر روی سگدا، بر سگدان
 بر جانی شیرها و بر آن
 سگرا از گان، جانوش
 سیه کاه دشمنان، بر سگوش

نام کتاب: آرش کمان گیر
 تصویر ساز: فرنیسده مثقالی
 نویسنده (شعر): سیاوش کسرایی
 ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

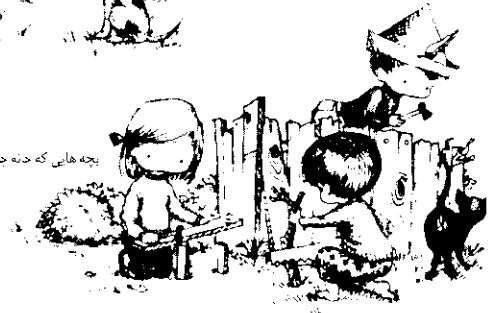
بچه هایی که طناب بازی می کنند.

بچه هایی که بادبک هوا می کنند.

بچه هایی که دانه جویس می سازند...

نام کتاب: از پنجره نگاه کن
 نویسنده و تصویر گر: جان والش آنگموند
 مترجم: نادر ابراهیمی
 ناشر: امیر کبیر

نوشته ها و موضوع های ویژه ی کودکان، با کمک ابزارهای خاص تصویرگری [ابراهیمی، ۱۳۶۷: ۳۶-۳۵].

تمام اهداف مصورسازی باید به گونه‌های متفاوت، در تصویر بروز کند و مشخصات آن را بسازد» [ابراهیمی، ۱۳۶۷: ۶۶].

اما نکات دیگری را نیز باید برای

انجام تصویرسازی در نظر داشت که عبارت‌اند از: ۱. هم سلیقه‌گی تصویرگر و نویسنده؛ ۲. انتخاب شیوه‌ی بیان و چارچوب ترکیب و تکنیکی سنجیده در ارتباط با ترکیب و تکنیک موضوع؛ ۳. مطالعه و بررسی تجربیات همکاران.

هم سلیقه‌گی تصویرگر و نویسنده تا حد زیادی راه را برای به وجود آوردن یک اثر خوب هموار می‌کند. زیرا به دلیل همین هماهنگی اولیه، تصویرگر با مقدار زیادی از خواسته‌های نوشته شده‌ی نویسنده آشناست و در واقع درک فضا خود به خود از این طریق حاصل می‌شود و به بیننده هم به خوبی انتقال می‌یابد.

اهمیت اثر، تنها در منعکس کردن تصویری محتوای نوشته نیست. تصویر خوب باعث ایجاد باور بیشتر

و درک بهتر مطلب می‌شود و سبب می‌گردد تا خواننده، انرژی، انگیزه و شوق زیادتری برای ادامه‌ی مطالعه پیدا کند و نهایتاً و به طور غیرمستقیم، آموزش بصری ببیند و به طور طبیعی فرهنگ او گسترش پیدا کند [ممیز، ۱۳۶۸: ۶ و ۷].

باید گفت، برخلاف عقیده‌ی متداول که بچه‌ها از رنگ آمیزی تند لذت می‌برند، آزمایش‌های متعدد ثابت کرده‌اند که هماهنگی رنگ‌ها و تصویرها، در مورد کودکان بزرگ‌تر و کتاب‌خوان، بیش از رنگ‌های تند و متنوع مؤثر است. درست و به جا به کار بردن رنگ به مراتب مهم‌تر از مقدار رنگی است که در یک تصویر به کار می‌رود.

برای کودکانی که به تازگی مهارتی در خواندن کسب کرده‌اند، تصویر به عنوان انگیزه‌ای برای خواندن به کار برده می‌شود. برای این اطفال، گرچه رنگ

نام کتاب: آهو و پرند
تصویر ساز: بهمن داد خواه
نویسنده: نیما پوشیج
ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

در حالت دوم، تصویر قبیل از نوشته یا مسئله‌ی مربوط به آن می‌آید. در این حالت خاصیت عمده‌ی تصویر، ایجاد حس کنجکاوی است؛ یعنی نقش آن درست برعکس نقش حالت اول است. قرار گرفتن «تصویر پیش از

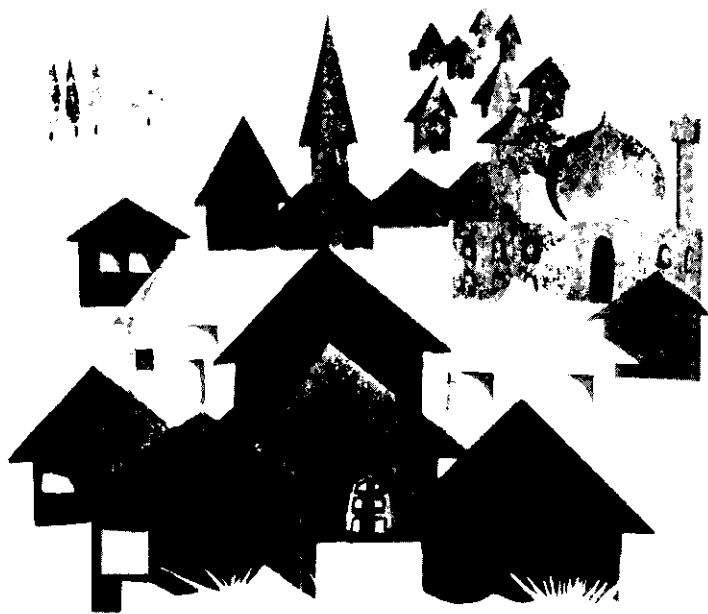
نقش اصلی را ندارد، ولی بدون شک رنگی که درست به کار گرفته شده باشد، برایشان دل‌پسندتر است [حجازی، ۱۳۸۱: ۷۸ و ۷۹].

باید به خاطر داشت که تصویر، نقش و وظیفه‌ی خاص و معینی دارد. در این زمینه، محل قرارگرفتن تصویر را می‌توان در نظر گرفت که برای آن سه حالت قابل تصور است:

در حالت اول، تصویر در جایی می‌آید که بلافاصله پس از مطالعه‌ی جمله‌ی مربوط به آن، رؤیت می‌شود. این حالت عمدتاً جنبه‌ی آموزشی دارد. کودک به این ترتیب پس از دو سه بار (یا بیشتر) شنیدن قصه یا دریافت موضوع در روابط با تصویر، قادر می‌شود به تنهایی و مستقلاً کتاب را به مدد تصویرها بخواند و مطالب آن را بفهمد.

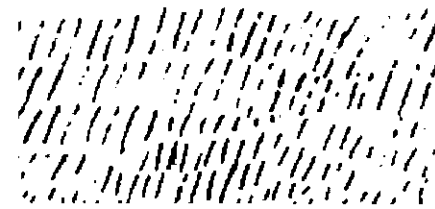
نام کتاب: روزی در دهکده
تصویر ساز: هوارد نودنس
نویسنده: ویلیز بارلسون
مترجم: فرزانه معصومی
ناشر: امیر کبیر

رشد آموزش هنر
دوره پنجم/شماره چهار
تابستان ۱۳۸۷

نام کتاب: قصه‌ی پیرزنی که دلش می‌خواست
تمیزترین خانه‌ی دنیا را داشته باشد...
تصویر ساز: نادر ابراهیمی
نویسنده: شکور لطفی

نام کتاب: باران، آفتاب و قمره ی کاشی
 تصویر ساز: علی اکبر صادقی
 نویسنده: نادر ابراهیمی
 ناشر: امیر کبیر

موضوع، کودک را برمی انگیزد و به تخیل، تفکر، جست و جو و قصه سازی های پیش خود وامی دارد [ابراهیمی، ۱۳۶۷: ۱۳۳ و ۱۳۴].
 مسلماً تصویر روی جلد کتاب هارا (که البته کاری کاملاً گرافیکی ست) می توان نوعی «تصویر قبل از نوشته های مربوط به آن» تلقی کرد، و به این ترتیب، از اهمیت فراوان روی جلدها آگاهی یافت. روی جلد هر کتاب ویژه ی کودکان، بخشی از موضوع را می گوید یا بخشی از ماجرا را، یا فشرده ی از این و آن را، و یا باب آشنایی مقدماتی کودک را با شخصیت یا شخصیت های اصلی کتاب می گشاید، یا فضایی را می شناساند، و یا... [همان، ص ۱۳۸].

در حالت سوم، تصویر با فاصله های متفاوت بعد از نوشته یا

مسئله ی مربوط به آن می آید. در این حالت خاصیت اساسی تصویر این است که مخاطب را به بازاندیشی، به خاطر آوردن، مرور کردن، جمع بندی کردن، و فشرده کردن موضوع و ماجرا وادار می کند، و این نیز وظیفه ی بسیار حساس و شایان توجهی است. خواننده به محض آن که تصویر را می بیند، یکباره به یاد حادثه ای که به تصویر مربوط می شود، می افتد و از آن جا براساس تداعی یا پیوستگی حوادث، به یاد کل ماجراهای گذشته می افتد [همان، ص ۱۴۰].
 نهضت تصویرگری در ایران، در

رشد آموزش هنر
 دوره پنجم / شماره چهار
 تابستان ۱۳۸۷

طول ۱۰ سال (۵۵-۱۳۴۵) چنان پروبال و اوجی گرفت که «کتاب کودکان» را در بخش هایی از جامعه به موضوعی کم و بیش اساسی و کاملاً جدی اجتماعی، فرهنگی، تربیتی و خانوادگی تبدیل کرد [همان، ص ۱۹۴].

منابع

۱. حجازی (فراهانی)، بنفشه، ادبیات کودکان و نوجوانان: ویژگی ها و جنبه ها. انتشارات روشنگران و مطالعات زبان، ۱۳۸۱.
۲. ممیز، مرتضی. تصویر و تصور. انتشارات اسپرک. تهران، ۱۳۶۸.
۳. ابراهیمی، نادر. مصورسازی کتاب کودکان. انتشارات آگاه. تهران، ۱۳۶۷.